

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені ІВАНА ФРАНКА

Кафедра соціології

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

В.о. декана історичного факультету
проф. Сіромський Р.Б. _____
30 серпня 2023 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ВІЗУАЛЬНА СОЦІОЛОГІЯ

Освітній рівень: **Бакалавр**
Галузь знань: **05 Соціальні та поведінкові науки**
Спеціальність: **054 Соціологія**
Освітня програма: **Бізнес-соціологія**
Факультет: **Історичний**

2023-2024 навчальний рік

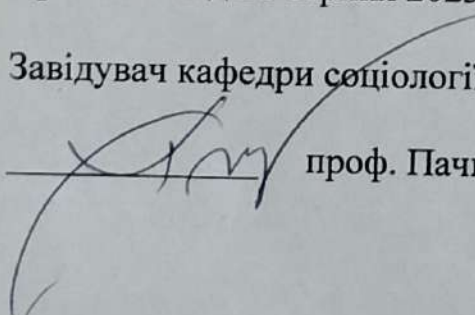
Робоча програма навчальної дисципліни «Візуальна соціологія» для студентів четвертого курсу бакалаврської програми за спеціальністю 054 Соціологія.

Розробник: Козаченко О.О., доцент кафедри соціології, кандидат соціологічних наук

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри соціології

Протокол від 28 серпня 2023 року № 1

Завідувач кафедри соціології

 проф. Пачковський Ю.Ф.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма здобуття освіти	заочна форма здобуття освіти
Кількість кредитів – 4	Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки	Нормативна	
Модулів – 1	Освітній рівень: перший (бакалаврський)		
Змістових модулів – 1		4-й	-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання презентація		Семестр	
Загальна кількість годин – 120 год	Спеціальність: 054 «Соціологія»	Лекції	
Тижневих годин для денної форми здобуття освіти : аудиторних – 3 год самостійної роботи студента – 4.5 год		16 год.	- год.
		Практичні, семінарські	
		32 год.	- год.
		Лабораторні	
		- год.	- год.
		Самостійна робота, індивідуальні завдання	
		72 год.	- год.
		Вид контролю: (екзамен/залік)	
залік	-		

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Дисципліна «Візуальна соціологія» є нормативною навчальною дисципліною, розробленою для освітньо-професійної програми бакалаврського рівня «Бізнес-соціологія» із спеціальності 054 «Соціологія», яка викладається у 7 семестрі в обсязі 4 кредитів за Європейською Кредитною Трансферною Системою (ECTS).

Мета: визначення теоретико-методологічних та методичних основ дослідження візуального, а також отримання студентами практичних навичок проведення досліджень за допомогою візуальних методів.

Завдання: вивчення теоретичних та методологічних основ візуального дослідження; визначення особливостей процедур та технік візуального дослідження в соціології; вдосконалення навичок проведення візуального дослідження (провести контент-аналіз з використанням візуальних джерел, провести семіотичний аналіз з використанням візуальних джерел, провести дискурс-аналіз з використанням візуальних джерел, провести презентацію власного дослідження соціальної проблеми з використанням візуальних методів); вироблення в студентів вміння представляти авторський творчий проект, дискутувати, відстоювати власну позицію та здійснювати комунікацію в малій групі.

У результаті успішного проходження курсу студент(ка) набуде загальні та спеціальні (фахові, предметні) компетентності, що сприятимуть формуванню відповідних результатів навчання:

Загальні компетентності:

ЗК1. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК9. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.

Спеціальні (фахові) компетентності:

СК04. Здатність збирати, аналізувати та узагальнювати соціальну інформацію з використанням соціологічних методів

СК06. Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації

СК07. Здатність презентувати результати соціологічних досліджень для фахівців та нефаківців

Програмні результати навчання:

РН07. Вміти використовувати інформаційно-комунікаційні технології у процесі пошуку, збору та аналізу соціологічної інформації.

РН10. Володіти навичками збору соціальної інформації з використанням кількісних та якісних методів

РН11. Презентувати результати власних досліджень для фахівців і нефаківців

3. Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Візуалізація культури та візуальні дослідження в соціології

- Візуалізація культури
- Візуальне знання та інформація
- Функції візуальних даних в соціології
- Проблемні моменти застосування візуальних даних та методів

Тема 2. Методологічні засади візуальних соціологічних досліджень

Постмодернізм, структуралізм, феноменологія, етнометодологія, ідеї Ж. Бодріара та П.

Бурдьє як підґрунтя візуальної соціології

Тема 3. Методи та техніки у візуальній соціології

- Інтерв'ю з використанням візуальних джерел
- Спостереження: використання відео та фото
- Візуальні методи та історичні дослідження
- Опитування з використанням візуальної анкети

- Фотовиявлення, photovoice, autophotography
- Проективний малюнок

Тема 4. Контент-аналіз: особливості використання у візуальній соціології

- Теоретичний етап підготовки до контент-аналізу
- Особливості побудови вибірки
- Технічний етап підготовки
- Проведення та презентація
- Аналіз кейсів контент-аналізу з використанням візуальних джерел

Тема 5. Семіотичний аналіз: особливості використання у візуальній соціології.

- Семіотика
- Знаки, структура знаку
- Види знаків (Ч. Пірс)
- Співвідношення знаків
- Контекст та інтерпретація знаків
- Аналіз кейсів семіотичного аналізу з використанням візуальних джерел

Тема 6. Дискурс-аналіз: особливості використання у візуальній соціології

- Теоретична основа дискурс-аналізу
- Теорія дискурсу Е. Лакло та Ш. Муффа
- Критичний дискурс-аналіз Н. Феркло
- Аналіз кейсів дискурс-аналізу з використанням візуальних джерел

Тема 7. Візуалізація соціальної реальності

- Візуалізація соціальних інститутів
- Візуалізація соціальних груп
- Візуалізація повсякденних практик індивіда
- Візуалізація соціальних просторів

Тема 8. Соціологічна уява та візуальна соціологія

- Роль уяви при створенні візуальних представлень та проявів
- Активне фотографування
- Інтерпретація візуальних даних
- Візуальні презентації в соціальних науках

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	с	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Візуалізація культури та візуальні дослідження в соціології	15	2	4			9						
Методологічні засади візуальних соціологічних досліджень	15	2	4			9						
Методи та техніки у візуальній соціології	15	2	4			9						
Контент-аналіз:	15	2	4			9						

особливості використання у візуальній соціології												
Семіотичний аналіз: особливості використання у візуальній соціології	15	2	4			9						
Дискурс-аналіз: особливості використання у візуальній соціології	15	2	4			9						
Візуалізація соціальної реальності	15	2	4			9						
Соціологічна уява та візуальна соціологія	15	2	4			9						
Усього годин	120	16	32			72						

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Візуалізація культури та візуальні дослідження в соціології	2
2	Методологічні засади візуальних соціологічних досліджень	2
3	Методи та техніки у візуальній соціології	2
4	Контент-аналіз: особливості використання у візуальній соціології	2
5	Семіотичний аналіз: особливості використання у візуальній соціології	2
6	Дискурс-аналіз: особливості використання у візуальній соціології	2
7	Візуалізація соціальної реальності	2
8	Соціологічна уява та візуальна соціологія	2
	<i>Разом</i>	<i>16</i>

6. Теми лабораторних занять

Лабораторні заняття не передбачені навчальною програмою.

7. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Візуалізація культури та візуальні дослідження в соціології	9
2	Методологічні засади візуальних соціологічних досліджень	9

3	Методи та техніки у візуальній соціології	9
4	Контент-аналіз: особливості використання у візуальній соціології	9
5	Семіотичний аналіз: особливості використання у візуальній соціології	9
6	Дискурс-аналіз: особливості використання у візуальній соціології	9
7	Візуалізація соціальної реальності	9
8	Соціологічна уява та візуальна соціологія	9
	<i>Разом</i>	72

8. Індивідуальні завдання

Індивідуальне науково-дослідне завдання «Візуальна презентація соціальної проблеми». Індивідуальне завдання полягає у використанні студентом фотографії як методу збору візуальних джерел та розробці ним/нею навчальної презентації певної соціальної проблеми чи явища. Студент повинен зробити щонайменше 15 фотографій на певну тему (пропоновану викладачем чи самостійно обрану), наприклад: глобалізація в твоєму місті, бідність та багатство в твоєму місті, бездомність та соціальна маргіналізація, жебраки на вулицях міста, вуличні музиканти, туристи у місті, пам'ятники героям в твоєму місті, молодіжні субкультури, старість в великому місті, забруднення навколишнього середовища, вандалізм, «екзотичні» професії тощо. Під час навчального заняття студент представляє міні фото-есе з аналізом зроблених фото.

На основі самостійної роботи з опрацювання навчального матеріалу студент (у складі малої групи) готує три презентації із використанням контент, дискурс та семіотичного аналізу певного феномену із наступної презентацією навчального проекту на заняттях.

9. Методи навчання

Результати навчання даної дисципліни деталізують такі **програмні результати навчання:**

Результати навчання	Методи навчання і викладання	Методи оцінювання досягнення результатів навчання
РН07. Вміти використовувати інформаційно-комунікаційні технології у процесі пошуку, збору та аналізу соціологічної інформації.	групова робота, індивідуальна робота, індивідуальні творчі завдання, консультування, пошукова робота, практичне заняття, презентація, самостійна робота	усні виступи, відповіді, доповнення, групове обговорення, участь в дискусіях; захист презентацій; виконання індивідуальних завдань самостійної роботи
РН10. Володіти навичками збору соціальної інформації з використанням кількісних та якісних методів	групова робота, дискусія, індивідуальна робота, індивідуальні творчі завдання, консультування, пошукова робота, практичне заняття, презентація, самостійна робота	усні виступи, відповіді, доповнення, групове обговорення, участь в дискусіях; захист презентацій; виконання індивідуальних завдань самостійної роботи

РН11. Презентувати результати власних досліджень для фахівців і нефахівців	групова робота, дискусія, індивідуальна робота, індивідуальні творчі завдання, практичне заняття, презентація, самостійна робота	усні виступи, відповіді, доповнення, групове обговорення, участь в дискусіях; захист презентацій; виконання індивідуальних завдань самостійної роботи
--	--	---

10. Методи контролю

Оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою.

Оцінювання знань студентів завершується заліком та проводиться протягом семестру за такими видами робіт:

- на семінарських, лекційних заняттях (відповіді на питання, участь в дискусіях, опонування, робота в парах та групах) (25 балів (максимум 3 бали за 1 заняття))
- оцінка за навчальний проект (ІНДЗ) (15 балів)
- оцінка за модульну контрольну роботу (15 балів)
- робота над навчальними презентаціями (групова робота) (45 балів = 3 презентації по 15 балів)

Зарахування заліку можливе за умови набрання студентом не менше 51 балів зі 100 можливих та виконання усіх передбачених навчальним планом видів робіт.

11. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота								Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	100
3	3	4	18	18	18	3	33	

T1, T2 ... T9 – теми змістових модулів.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Оцінка ЄКТС	Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
A	90 – 100	відмінно	зараховано
B	81-89	добре	
C	71-80		
D	61-70	задовільно	
E	51-60		
FX	21-50	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
F	0-20	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

12. Методичне забезпечення

1. Силабус «Візуальна соціологія».

13. Рекомендована література

Основна література:

1. Солдатова В. Ю. Візуальні дослідження в соціології – методологічні засади та методичні засоби. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата соціологічних наук за спеціальністю 22.00.02 – методологія та методи соціологічних досліджень. – Інститут соціології Національної академії наук України, Київ, 2016.
2. Чудовська-Кандиба І. Візуальне у дослідженнях культури. Якісні дослідження в соціологічних практиках: [навч. посіб. / за ред. Н. Костенко, Л. Скокової]. Київ: Інститут соціології НАН України, 2009. С. 96–119.
3. Батаєва К. Соціальна візуалістика і медіа-візуальність : навчальний посібник. К., 2017. 344 с.

Додаткова література:

1. Бондар В. Одинак Я. Візуальна соціологія: розширення епістемологічних меж соціологічної науки. *Наукові записки НаУКМА*. Соціологічні науки. Т. 122. 2011. С. 3-9.
2. Костенко Н. Іванов В. Досвід контент-аналізу. Моделі та практики. Київ: Центр вільної преси, 2003. 200 с.
3. Солдатова В. Візуальні методи в соціології: основні підходи до збору соціологічної інформації. *Соціальні виміри суспільства. Збірник наукових праць*. 2015. №7 (18). С. 562–576.
4. Солдатова В. Візуальні підходи у вивченні нераціональних складових людської поведінки. Методологічні аспекти. *Мультиверсум. Філософський альманах*. 2014. №4. С. 199–209.
5. Солдатова В. Загальнонаукові чинники актуалізації візуальних методів в соціології. *Соціальні виміри суспільства. Збірник наукових праць*. 2014. №6. С. 380–393.
6. Солдатова В. Символічна регуляція соціальної поведінки – можливості візуального дослідження. *Соціологія та суспільство: взаємодія в умовах кризи. II Конгрес САУ: тези доповідей, (Харків, 17-19 жовтня 2013 р.)* / Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013. С. 119.
7. Солдатова В. Трансляція смислів постмодерної культури засобами реклами: результати візуального дослідження. *Соціальні виміри суспільства. Збірник наукових праць*. 2013. № 5. С. 530–545.
8. Удріс Н. Візуальна комунікація в умовах суспільних трансформацій: оновлення семантичного простору. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи*. 2015. Вип. 35. С. 60–66.
9. Зінюк А. В. Візуальна репрезентація спорту. *Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства : збірник наукових праць*. Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2010. Вип. 16. С. 551 – 554.
10. Яковлев М. Техніки та алгоритми аналізу візуального матеріалу: розмежування якісних і кількісних підходів. *Наукові записки НаУКМА. Том 122, Соціологічні науки*. 2011. С. 9–13.
11. Герус О. Застосування дискурс-аналітичного підходу у дослідженні комерційної реклами. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*. 2017. С. 101-109
12. Юзва Л. “Суверенна демократія” в українських онлайн-медіа: якісний контент-аналіз дискурсу 2020 року. *Український соціум*. 2021. № 2 (77). С. 59–78.
13. Юзва Л. Емпіричні контент-аналітичні дослідження: навчально-методичний комплекс для студентів спеціальності 8.03010101 “Соціологія”. К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2017. 116 с.

Інтернет-джерела:

1. International visual sociology association <https://visualsociology.org/>
2. Візуальна документація війни. Центр міської історії

- <https://www.lvivcenter.org/researches/visual-documentation-of-the-war/>
3. Візуальні методи у місті і для міста. Лекція Альони Ляшевої
<https://www.youtube.com/watch?v=yxF3DWldAcQ>
  4. Як читати візуальну культуру Серія лекцій Б. Шумиловича.
<https://www.youtube.com/playlist?list=PLIw6S66aw0ayNRabeQIRKu2ciIgaleCOy>
  5. Semiotic analysis of advertise meny <https://tovcblog.wordpress.com/2016/08/19/alanah-keen-week-4-semiotic-analysis-of-advertisements/>